

МАТЕРИЈАЛИ/MATERIALS

УДК 28-732.3(497.711)(094.73)

Неџад МЕХМЕДОВИЌ
Никола ЌИРИЌ
Институт за национална историја – Скопје

ДЕЛОВНИК ЗА РАБОТА НА ЦЕМАТСКИТЕ МЕЏЛИСИ НА ПОДРАЧЈЕТО НА ВАКАФСКО-МЕСАРЕФСКИОТ СОВЕТ ВО СКОПЈЕ

Цематските меџлиси или територијалните одбори ја претставуваат месната база на Исламската верска заедница. Секој Цематски меџлис опфаќал најмногу до 300 муслимански куќи. Овие одбори биле задолжени за религиозни прашања.¹ Од друга страна, Вакафско-месарефските поверенства² биле територијални локални одбори, кои се грижеле за: имотните, финансиските и верско-училишните работи на територијата на која се однесувале. Повисок орган од нив бил Вакафско-месарефскиот совет, кој го сочинувале претставниците на сите Вакафско-месарефски поверенства.³ Во контекст на периодот на документот на наша обработка, 1933 година, во Исламската верска заедница постоеле два вакви совети со свои управни одбори, со седишта во Сараево и во Скопје. Друг висок орган бил Улема-меџлисот, исто така, еден во Сараево и еден во Скопје, во кои испраќале претставници сите Цематски меџлиси. Највисок орган на Исламската верска заедница бил Врховното верско старе-

---

¹ Види го Членот 13 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018; Страшко Стојановски, *Колективниот идентитет кај Македонците муслимани* (Скопје, Алфа 94, 2009), 47.

² Поверенство или комесаријат претставува власт, функција, дејност или канцеларија на повереникот или на комесарот.

³ Стојановски, *Колективниот идентитет*, 48.

шинство во Белград, на чело со реис-ул-улемата.⁴ Членовите на Реис-ул-улема-меџлисот ги назначувал кралот, со указ.⁵ Со ова, централните власти на секуларната држава обезбедувале сопствено влијание и политичка контрола врз муслиманските религиски институции.

Ваквата хиерархија е од времето на Шестојануарската диктатура од 1929 година и на донесувањето на Законот за Исламската верска заедница на 31 јануари 1930 и на Законот за избор на реис-илемата на 4 јуни 1930 година, кога е воспоставена единствена, реорганизирана Исламска верска заедница во Кралството Југославија со единствена управа на вакафскиот имот на подрачјето на целата држава. Со ова е озаконето, само формално, единството на муслиманите во Кралството. Набрзо по донесувањето на Законот за Исламската верска заедница заради поцврста контрола врз неа, југословенската влада го префрлила нејзиното седиште во Белград, каде што, со Уредбата за привремена организација на власта и со работите на Исламската верска заедница на Кралството Југославија, министрот за правда станал највисока управна власт на вакафско-месарефските работи на целата територија на државата.⁶

Во овој период Вакафско-месарефскиот совет во Скопје претставувал управно тело за подрачјето на: Македонија, Косово, Црна Гора и Србија,⁷ или, според административната поделба на Членот 34 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година, во него била вклучена територијата

⁴ Види ги Членовите 11, 62, 63 и 65 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

⁵ Види го Членот 55 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018; Стојановски, *Колективниот идентитет*, 48.

⁶ Enes Durmišević "Vakufi u različitim političkim sistemima – odnos vlasti prema vakufima posebno nakon agresije na BiH", *Novi Muallim*, jesen 2011, god. XII, br. 47, 15, 20.

⁷ Zlatko Hasanbegović: „Spahina” Islamska vjerska zajednica. Između obnove vakufske autonomije i stranačkog nadzora 1935.-1938”, *Historijski zbornik*, Vol.63 No.2 Svibanj 2012, 499.

на: Скопското, Битолското, Призренското, Новопазарското и Плевљаското муфтиство.⁸

Предмет на наша обработка е еден документ со наслов: „Деловник на Џематските меџлиси на подрачјето на Вакафско-месарефскиот совет во Скопје“. Документот датира од 1933 година и е печатен во печатницата „Јужна Србија“, која се наоѓала на адресата „Краља Петра, 8“ во Скопје.⁹ Копија од единствениот примерок е обезбедена од Народната библиотека на Србија, под број на документ: II 133 057. Во продолжение ви го претставуваме текстот на документот во превод од српско-хрватски јазик, којшто бил службен јазик во Исламската верска заедница,¹⁰ и коментарите на македонски јазик.

Деловникот за работа на Џематските меџлиси на подрачјето на Вакуфско-месарефскиот совет во Скопје е донесен на негова седница на 25 мај 1933 година во Скопје, а е одобрен од страна на министерот за правда, Б. Максимовиќ, во Белград на 31 август 1933 година.¹¹

ДЕЛОВНИК ЗА РАБОТА НА ЏЕМАТСКИТЕ МЕЏЛИСИ

Член 1

По претходен избор, а најдоцна во рок од седум дена, ќе се состане Џематскиот меџлис на првата своја седница и ќе избере од своите членови заменик на претседателот, а по потреба и: благајник, секретар и контролор на вакафските добра, до кои ќе дојде џематот.

Член 2

Џематскиот меџлис се состанува редовно во првата седмица на секој месец дена и во време што го одредува претседателот.

⁸ Види: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

⁹ Пословник Џематских меџлиса на Подручју Вакуфско-меарифског Веча у Скопљу, Штампарија “Јужна Србија”, Краља Петра 8, Скопље, 1993, 8.

¹⁰ Види го Членот 109 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралство-то Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

¹¹ Пословник Џематских меџлиса на Подручју Вакуфско-меарифског Веча у Скопљу, Штампарија “Јужна Србија”, Краља Петра 8, Скопље, 1993, 8.

Кога претседателот ќе согледа потреба или кога тоа ќе го побара една третина од членовите, мора да се свика вонредна седница на која ќе се испита предметот поради кој се појавила потребата за одржување на вонредната седница.

Член 3

На седницата на Џематскиот меџлис може да се донесе одлука доколку се присутни повеќе од половина од членовите.

Член 4

Одлуките се донесуваат со мнозинство гласови, а доколку е изедначен бројот на гласовите, тогаш одлучува онаа страна на гласови во која се наоѓа гласот на претседателот.

Член 5

Претседателот на Џематскиот меџлис е имам-матичар¹² на определениот меџлис. Тој го претставува Џематскиот меџлис надвор, го свикува Собранието на Џематскиот меџлис и притоа ги води неговите седници. Кога е спречен претседателот или кога не е пополнето неговото место, таа должност ја врши заменикот на претседателот.

Ако во еден џемат има повеќе имами-матичари, тогаш претседател е оној имам што ќе биде одреден од поверенството во договор со муфтијата.

Член 6

Благајникот ги прима сите парични средства на Џематскиот меџлис и ги издава по налог на претседателот.

Секој претседателски налог за исплаќање на парични средства мора да биде заснован на одлука, донесена на седница на Џематскиот меџлис.

---

¹² ИМАМ е муслимански свештеник, чија главна должност е да предводи групна молитва (намаз) во џамија. Тој се нарекува и џамиски имам. Ако, покрај таа должност, е задолжен и со други верски служби за цело едно маало, тогаш тој се нарекува маалски имам. Доколку имамот е задолжен за други верски служби за цел еден џемат (муслиманска верска општина) и покрај тоа дополнително ги води верските матични книги, тогаш тој се нарекува ЏЕМАТСКИ ИМАМ или ИМАМ МАТИЧАР.

Член 7

Парите, кои не се потребни за подмирување на тековните потреби на Џематскиот меџлис, истиот, преку среското Вакафско-месарефско поверенство, ги доставува во благајната на Вакафската дирекција во Скопје, додека сметководството на Вакафската дирекција ги книжи на сметката на Џематскиот меџлис.

Средствата на Џематскиот меџлис секогаш му стојат на располагање нему, за подмирување на неговите административни и верско-просветни потреби.

Член 8

За да ги исполни должностите набројани во Членот 24 од Уставот на Исламската верска заедница,¹³ Џематскиот меџлис треба да го спроведе следното:

1. Пред почетокот на секоја учебна година да се направи попис на муслиманските деца, кои наполниле 6 години и да се повикаат родителите или старателите да ги запишат децата во мектеб или во основно училиште.

2. Грижата за мектебските простории да биде во согласност со хигиенските прописи и со потребите на наставата.

3. Да се грижи за сиромашните деца од џематот и да им се овозможи посетување на мектеб или на основно училиште.

4. Да води инвентар и попис на целокупниот движен и недвижен имот.

5. Секоја неморална и друга појава, спротивна на исламот, веднаш да се расправа на седница и да се донесе потребна одлука за спречување на овие појави, а доколку е потребно, да се побараат упатства и помош од надлежните власти.

6. Да води грижа за потребните средства за одржување на мектебот и на џамијата и да ги потпомага верско-просветните службеници.

---

¹³ Види го Членот 24 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

7. Да ги прегледува сметките на својот благајник секој месец и да се грижи и останатите членови да ја вршат својата должност точно и совесно.

Ако при прегледувањето на работата на благајникот се забележат некакви неправилности или оштетувања на џематскиот имот, Џематскиот меџлис, за тоа, треба веднаш да го извести среското Вакафско-месарефското поверенство, а на благајната да и назначи, за благајник, друг совесен член до одлуката на поверенството.

8. Да расправа и да му предложи на Вакафско-месарефското поверенство пресметка за своите управни и верско-просветни потреби и во исто време да се погрижи за средствата со кои ќе се покријат тие потреби.

Член 9

Заради своите верско-просветни потреби, а во согласност со Членот 86¹⁴ на Уставот, Џематскиот меџлис може да распише дополнителен данок на непосредниот државен данок ако го реши тоа џематското собрание со гласовите на оние членови на џематот што претставуваат 75% од муслиманските даночни сили во џематот.

Кога Џематскиот меџлис ќе заклучи дека е потребно да се распише ваквиот данок, тогаш претседателот за таа цел ќе распише Џематско собрание. Собранието на состанокот најпрвин ќе избере записничар и двајца членови за заверка на Записникот, а потоа претседателот ќе ја стави расправата за дополнителниот данок на дневен ред.

Во записникот Џематскиот совет треба да ги внесе имињата на сите присутни членови и да ги посочи членовите што гласале за усвојување на допилнителниот данок.

Записникот ќе го потпишат претседателот, записничарот и двата членови, кои го завериле Записникот, а потоа претседателот ќе го достави Записникот до надлежното среско Вакафско-месарефско поверенство со молба да одреди дали членовите што гласале за дополнителниот данок претставуваат 75% од муслиманската даночна сила на џематот.

---

¹⁴ Види го Членот 86 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

Откако посочената установа ќе го потврди тој процент, ќе достави Записник до Управниот одбор на Вакафско-месарефскиот совет, односно до Вакафската дирекција, со предлог Вакафско-месарефскиот совет да го одобри расписот во согласност со Членот 85 од Уставот на Исламската верска заедница.

Доколку дополнителниот данок го одобри Вакафско-месарефскиот совет, тој ќе го замоли Поверенството на Даночната управа да го распише данокот и да наплатува во согласност со Членот 87 од Уставот¹⁵ и да го достави до поверенството на посочениот Џематски меџлис.

Член 10

Џематскиот меџлис ги прима во служба оние верски службеници што ги финансираат членовите на џематот од сопствените средства.

Кога Џематскиот меџлис ќе избере ваков вид службеник пред тој да стапи на должност, Меџлисот има задолжение да го извести надлежното средско Вакафско-месарефско поверенство дека во согласност со Членовите 26 и 32 од Уставот се утврдува способноста на избраниот службеник.¹⁶

Доколку во поглед на избраниот службеник дојде до недоразбирање меѓу Џематскиот меџлис и Поверенството тогаш за тоа одлучува надлежниот Муфтија.

Пред одлуката на поверенството или пред одлуката на Муфтијата, избраниот службеник не смее да стапи на должност.

Член 11

Џематскиот меџлис, на крајот на секоја година, ќе поднесе извештај до средското Вакафско-месарефско поверенство за својата работа. Во овој извештај Џематскиот меџлис ќе го вклучи следното:

---

¹⁵ Види го Членот 87 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

¹⁶ Види ги Членот 26 и Членот 32 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

1. Документирана пресметка на приходите и на расходите;
2. Список на одржани седници и на донесени одлуки;
3. Список на млади што посетувале: основно училиште, мектеб, средно училиште или занает, и со каков успех го завршиле образованието, како и список на млади што не одеде на училиште, со образложение зошто не го посетувале;
4. Извештај за вршење или за не вршење на наставата по веро-наука. Доколку наставата не била вршена, тогаш да се поднесе извештај кои биле преземените мерки и каков бил успехот од нив;
5. Буџет на сопствените приходи и расходи за следната година.

Член 12

Џематскиот меџлис ги извршува одлуките и налозите на постарите верски и вакафско-месарефски органи.

Против ваквите одлуки и налози, доколку се однесуваат на работата на посочениот Џематски меџлис, тој може да поднесе жалба на надлежната повисока инстанција, но доколку по навременото неизвршување на одлуката и на налогот настапи некаква штета за исламската заедница, тогаш одговараат солидарно сите членови на Џематскиот меџлис, во согласност со Членот 94 од Уставот на Исламската верска заедница.¹⁷

Број 3697/31.

Овој Деловник е усвоен на седницата на Вакафско-месарефскиот совет од 25 мај 1933 година.

Скопје, 1 јули 1933

Вакафски директор,
Х.М. Ребац, с. р.

(М.П.)

---

¹⁷ Види го Членот 94 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија од 9 јули 1930 година: http://www.islamskazajednica.ba/images/stories/Ustavi/Ustav_IZ-e_iz_1930.pdf, пристапено на 05.11.2018.

На основа на пропишаното во последната алинеја на Членот 40 од Уставот на Исламската верска заедница на Кралството Југославија

ГО ОДОБРУВАМ:

овој Деловник на Џематскиот меџлис на територијата на Вакафско-месарефскиот Совет во Скопје.

Бр. 75238/33

31 август 1933 год.

Београд.

Вакаф. бр. 64

Министер за правда,

Б. Максимовиќ, с.р.

(М.П.)

Nedžad MEHMEDOVIĆ
Nikola ĆIRIĆ

**RULES OF PROCEDURE OF THE WORK OF THE
CONGREGATION'S MAJLIS IN THE AREA OF
WAQF-MESAREF COUNCIL OF SKOPJE**

-SUMMARY-

“Rules of procedure of the work of the congregation’s majlis in the area of waqf-mesaref council of Skopje” is a rare document found in the national library of Serbia, dating from August, 1933. This document regulates the *modus operandi* of the Islamic Religious Community in Skopje (Kingdom of Yugoslavia) and gives us a clearer understanding of how this community functioned. The document is translated in Macedonian from Serbo-Croatian, and it includes comments from the authors.